Lieta Nr. C04251009
PAC - 0386/2016

SPRIEDUMS
Latvijas Republikas vārdā
Rīgā 2016.gada 5.oktobrī

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta šādā sastāvā:
tiesas sēdes priekšsēdētāja tiesnese Mairita Šķendere,
tiesnese Ineta Ozola
un tiesnese Māra Katlapa
ar sekretāri Karinu Merlaju,
piedaloties prasītājas /pers. A/ pilnvarotajai pārstāvei /pers. B/ un zvērinātai advokātei Intai Saatčianei, kā arī atbildētājas /pers. C/ pilnvarotajam pārstāvim /pers. I/,
atklātā tiesas sēdē izskatīja civillietu /pers. A/ prasības pret /pers. C/ (līdz uzvārda maiņai – /uzvārds/) daļā par neatraidāmā mantinieka neatņemamās mantojuma daļas izdošanu, sakarā ar /pers. C/ apelācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2010.gada 3.marta spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] /pers. A/ (turpmāk tekstā arī – prasītāja) 2009.gada 5.maijā vērsusies tiesā ar prasību pret /pers. C/ (līdz uzvārda maiņai – /uzvārds/, turpmāk tekstā arī – atbildētāja) par testamenta atzīšanu par spēkā neesošu daļā, neatraidāmā mantinieka neatņemamās mantojuma daļas izdošanu un īpašuma tiesību atzīšanu.

[2] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2010.gada 3.marta spriedumu /pers. A/ prasība apmierināta. /pers. D/ 2005.gada 3.februāra privātais testaments atzīts par spēkā neesošu daļā par vienas puses novēlēšanu no visas mantas un noguldījuma bankā /pers. C/. /pers. A/ atzītas tiesības uz neatraidāmā mantinieka neatņemamo mantojuma daļu vienas puses apmērā no /pers. D/ atstātā mantojuma, /pers. A/ atzītas īpašuma tiesības uz ½ domājamo daļu no nekustamā īpašuma /adrese A/, kadastra numurs /numurs A/, un grozīts ieraksts Rīgas rajona zemesgrāmatu nodaļas Saulkrastu pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā Nr./numurs B/, un īpašuma tiesības uz ½ domājamo daļu no nekustamā īpašuma /adrese B/, kadastra Nr. /numurs C/.
Spriedums pamatots ar šādiem motīviem.
[2.1] /pers. A/, saskaņā ar Civillikuma 423.pantu, ir mirušās /pers. D/ neatraidāmā mantiniece, proti, viņas meita.
/pers. D/ 2005.gada 3.februāra privātais testaments sastādīts, neievērojot prasītājas kā neatraidāmās mantinieces tiesības uz mantojuma neatņemamo daļu.
[2.2] Nepamatots ir atbildētājas viedoklis, ka strīds starp mantiniekiem ir izlemts ar spēkā stājušos Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2008.gada 16.oktobra spriedumu lietā Nr.PAC-0255, ar kuru noraidīta /pers. A/ prasība pret /pers. C/ par /pers. D/ 2005.gada 3.februāra privātā testamenta atzīšanu par spēkā neesošu. Šo abu prasību priekšmets un pamats atšķiras, tāpēc nav iemesla uzskatīt, ka tiesvedība būtu izbeidzama atbilstoši Civilprocesa likuma 223.panta 3.punktam.
[2.3] Atzīstot prasītājas kā neatraidāmās mantinieces tiesības uz vienu pusi no /pers. D/ atstātā mantojuma, prasītājai izdodama viņai pienākošās mantojuma daļa.

[3] Par minēto spriedumu apelācijas sūdzību iesniegusi atbildētāja /pers. C/, pārsūdzot spriedumu pilnā apmērā un lūdzot prasību noraidīt.
Apelācijas sūdzībā minēti šādi argumenti.
[3.1] Prasība neatbilst Civillikuma 786.panta nosacījumiem, kuri nosaka ierobežojumus, kad iespējama prasība par testamenta atzīšanu par spēkā neesošu visā tā sastāvā vai atsevišķās daļās.
[3.2] Prasītāja līdz 2005.gada 24.maijam nav izteikusi savu gribu pieņemt mantojumu, tāpēc ir nokavējusi Civillikuma 693.pantā noteikto termiņu gribas izteikšanai pieņemt mantojumu. Prasītāja mantojumu faktiski ir atraidījusi, ka netieši apstiprina fakts, ka pēc mantojuma atstājējas nāves prasītāja nav rūpējusies par mantojumu. Nepieciešamos remontus un maksājumus veikusi atbildētāja.

[4] Ar Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012.gada 17.aprīļa spriedumu izbeigta tiesvedība /pers. A/ prasības daļā par /pers. D/ 2005.gada 3.februāra privātā testamenta atzīšanu par spēkā neesošu. No /pers. C/ par labu /pers. A/ kā /pers. D/ neatraidāmajai mantiniecei piedzīta kompensācija neatņemamās mantojuma daļas vērtībā - 6 077,50 Ls (8 647,50 EUR) apmērā, valsts nodeva 267,24 Ls (380,25 EUR) apmērā, ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi 3,50 Ls (4,98 EUR) apmērā un ar lietas vešanu saistītie izdevumi 60,50 Ls (86,08 EUR) apmērā, kopā piedzenot 6 408,74 Ls (9 118,81 EUR).
Apelācijas instances tiesas spriedums pamatots ar zemāk minētajiem argumentiem.
[4.1] Ņemot vērā, prasītājas iesniegtos prasības precizējumus, kuros prasītāja atteikusies no prasības daļā par /pers. D/ 2005.gada 3.februāra testamenta atzīšanu par spēkā neesošu, apelācijas instances tiesa tiesvedību šajā prasības daļā izbeigusi.
[4.2] Atsaucoties uz Civillikuma 425.panta pirmās daļas noteikumiem, apelācijas instances tiesa atzinusi, ka ar /pers. D/ 2005.gada 3.februāra testamentu, ar kuru visa manta novēlēta atbildētājai, ir aizskartas prasītājas kā /pers. D/ neatraidāmās mantinieces tiesības.
[4.3] Atzīstot, ka prasība par neatņemamās mantojuma daļas izdošanu ir naudas prasījumus un konstatējot, ka /pers. D/ atstātā mantojuma masā ietilpst nekustamais īpašums /adrese A/un dzīvokļa īpašums /adrese B/, kuru kopējā vērtība ir 12 155 Ls, apelācijas instances tiesa ir atzinusi, ka no atbildētājas par labu prasītājai ir piedzenama kompensācija neatraidāmās mantojuma daļas vērtībā, proti, 6 077,50 Ls (8 647,50 EUR) apmērā.
[4.4] Aprēķinot izmaksājamās kompensācijas apmēru, apelācijas instances tiesa ir ņēmusi vērā nekustamo īpašumu kadastrālo vērtību uz

2009.gadu, norādot, ka prasītājas pārstāve nav iesniegusi nekustamo īpašumu novērtējumu, kas izdarīts uz testatores nāves dienu, neskatoties uz to, ka tiesa bija izskaidrojusi nepieciešamību šādu novērtējumu iesniegt.

[5] Kasācijas kārtībā iepriekš minēto Civillietu tiesu palātas 2012.gada 17.aprīļa spriedumu pārsūdzēja atbildētāja /pers. C/.

[6] Augstākās tiesas Civillietu departaments, izskatījis lietu sakarā ar atbildētājas kasācijas sūdzību, ar 2014.gada 30.jūnija spriedumu atcēlis Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012.gada 17.aprīļa spriedumu daļā, ar kuru noteikts izmaksājamās kompensācijas apmērs un nodevis lietu šajā daļā jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

[6.1] Ar Civillietu departamenta 2014.gada 30.jūnija spriedumu konstatēti zemāk minētie apstākļi, kurus, atkārtoti izskatot lietu apelācijas instances tiesā, nav jāpārvērtē.

[6.1.1] Pamatoti ir izbeigta tiesvedība prasības daļā, no kuras prasītāja atteikusies.

[6.1.2] Nepamatots ir atbildētājas viedoklis, ka tā iemesla dēļ, ka ceļot prasību par /pers. D/ atstātā mantojuma daļas izdošanu, prasītāja uz faktiski tā paša pamata ir vērsusies tiesā atkārtoti un tiesvedībā lietā ir izbeidzama, jo lietā nav konstatējami apstākļi, kas varētu būt pamats tiesvedības izbeigšanai lietā, pamatojoties uz Civillikuma 223.panta 3.punktu.

[6.1.3] Atsaucoties uz judikatūrā pausto atziņu, ka kritēriji, pēc kuriem nosakāms neatņemamās daļas izdošanas veids likumā nav reglamentēti, kas nozīmē, ka šis jautājums apspriežams pēc tiesas ieskata (*sk. Senāta 2008.gada 12.decembra spriedums lietā Nr.SKC-449, 2011.gada 14.septembra spriedums lietā Nr.SKC-244, 2012.gada 25.janvāra spriedums lietā Nr.SKC-12)* , Civillietu departaments, atzinis, ka izdarot secinājumu par prasījumu par neatņemamās mantojuma daļas izdošanu kā par naudas prasījumu, apelācijas instances nonākusi pretrunā ar judikatūrā atrodamām juridiskajām atziņām, vienlaicīgi atzīstot, ka apelācijas instances tiesas izvēlētais mantojuma neatņemamās daļas izdošanas veids – nekustamo īpašumu ½ domājamās daļas vērtības kompensēšana naudas izteiksmē nav atzīstams par nepareizu, jo šāds strīda risinājums šīs lietas ietvaros atbilst pušu interesēm.

[6.1.4] Apelācijas instances tiesas rīcība, izvēloties mantojuma neatņemamās daļas izdošanas veidu, kas saistīta ar prasības pieteikumā norādītajiem apstākļiem, nav atzīstama par prasījuma robežu pārkāpšanu.

[6.2] Civillietu departamenta spriedums daļā, ar kuru atcelts apelācijas instances spriedums, pamatots ar šādiem motīviem.

[6.2.1] Par pamatotiem atzīti kasācijas sūdzībā norādītie argumenti, kuros apstrīdēta Civillietu tiesu palātas noteiktā piedzenamās kompensācijas apmēra likumība. Neraugoties uz spriedumā nodibināto faktu, ka testatore /pers. D/ mirusi 2005.gada 25.maijā, apelācijas instances tiesa prasītājas labā piedzenamo kompensāciju noteikusi, par pamatu ņemot iesniegtos pierādījumus, kas apliecina nekustamo īpašumu kadastrālo vērtību 2009.gadā, t.i., četrus gadus pēc testatores nāves, tādējādi nonākdama pretrunā ar Civillikuma 425.pantā skaidri definētiem priekšrakstiem.

[6.2.2] Izmantodama sprieduma motivēšanai pierādījumus, kas neietver ziņas par izskatāmajā lietā nozīmīgiem apstākļiem, Civillietu tiesu palāta bez tiesiska pamata atbrīvojusi prasītāju no Civilprocesa likuma 93.panta pirmās daļas noteikumu izpildes. Apelācijas instances tiesas spriedumā norādīts, ka prasītājas pārstāvei Civilprocesa likuma 93.panta ceturtās daļas kārtībā izskaidrota nepieciešamība iesniegt pierādījumus par mantas vērtību testatores nāves brīdī, taču tiesai šīs normas piemērošanā vajadzēja būt konsekventai un noteikt termiņu attiecīgu pierādījumu iesniegšanai.

[6.2.3] Kļūdaini uzskatīdama par iespējamu izskatīt lietu pēc tajā esošajiem dokumentiem, Civillietu tiesu palāta nav noskaidrojusi atbildētājas pārstāvja attieksmi pret šiem dokumentiem un nav darījusi viņam zināmas tiesības iesniegt pierādījumus par nekustamo īpašumu vērtību 2005.gadā, tādējādi, kā pamatoti uzsvērts kasācijas sūdzībā, nenodrošinot Civilprocesa likuma 9.panta normās nostiprinātā pušu līdztiesības principa ievērošanu.

[6.2.4] Piedzenamās kompensācijas apmērs noteikts, tiesai pieļaujot minēto procesuālo tiesību normu būtiskus pārkāpumus, kurus Augstākās tiesas Civillietu departaments vērtējis kā tādus, kas varēja novest pie lietas norādītajā daļā nepareizas izspriešanas, tādēļ kasācijas sūdzība šajā daļā apmierināta.

[7] Prasītāja/pers. A/ 2016.gada 31.martā ir iesniegusi lietā prasības precizējumus, lūdzot piedzīt no atbildētājas mantojuma neatņemamās daļas kompensāciju par nekustamo īpašumu /adrese A/– 14 950 EUR apmērā, bet par /adrese B/– 8 900 EUR apmērā, atbilstoši šo īpašumu vērtībai uz mantojuma atstājējas nāves brīdi, proti, 2005.gadu (l.l.157-158).

[8] Tiesas sēdē prasītājas /pers. A/ pilnvarotā pārstāve /pers. B/ paskaidroja, ka uztur prasību par neatraidāmās mantojuma daļas kompensācijas piedziņu, ņemot vērā iesniegtos prasības precizējumus.

Atbildētājas/pers. C/ pilnvarotais pārstāvis /pers. I/ tiesas sēdē paskaidroja, ka prasību par neatraidāmās mantojuma daļas kompensācijas piedziņu neatzīst, norādot, ka par nepamatotu atzīstams prasītājas iesniegtais nekustamo īpašumu novērtējums uz mantojuma atstājējas nāves dienu.

Motīvu daļa

[9] Novērtējusi lietā esošos rakstveida pierādījumus kopumā ar pušu pārstāvju tiesas sēdē sniegtajiem paskaidrojumiem, Civillietu tiesu palāta atzīst, ka prasība par neatraidāmas mantojuma daļas kompensācijas piedziņu 23 850 EUR apmērā ir pamatota un apmierināma.

[10] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 426.panta pirmās daļas un 430.panta trešās daļas noteikumiem apelācijas instances tiesa izskata lietu pēc būtības sakarā ar apelācijas sūdzību tādā apjomā, kā lūgts šajā sūdzībā, nepārbaudot pirmās instances tiesā konstatētos faktus, ja tie nav apstrīdēti apelācijas sūdzībā.

[11] Apelācijas sūdzībā nav apstrīdēti zemāk minētie pirmās instances tiesa konstatētie fakti.

[11.1] 2005.gada 23.maijā ir mirusi /pers. D/, kuras vienīgā 1.šķiras likumiskā mantiniece ir viņas meita /pers. A/, kas ir prasītāja šajā lietā.

[11.2] Ar 2005.gada 3.februāra testamentu /pers. D/ visu savu mantu novēlējusi /pers. C/ (līdz uzvārda maiņai – /uzvārds/), kura ir atbildētāja šajā lietā.

[11.3] /pers. D/ atstātā mantojuma masā ietilpst nekustamais īpašums /adrese A/un /adrese B/.

[12] Ņemot vērā Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 30.jūnija spriedumā ietvertās atziņas, kā arī apstākļos, ka ar šo spriedumu apelācijas instances tiesas, proti, Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012.gada 17.aprīļa spriedums atcelts tikai daļā, ar kuru noteikts kompensācijas, kuru atbildētājai ir pienākums izmaksāt prasītājai kā /pers. D/ neatraidāmajai mantiniecei, apmērs, Civillietu tiesu palāta atzīst, ka izskatot atkārtoti lietu apelācijas instances tiesā, pieteiktais prasījums izskatāms tikai daļā par pieteiktās kompensācijas apmēru.

[13] Civillietu tiesu palāta atzīst, ka prasītāja ir iesniegusi lietā pierādījumus, kas apliecina, ka atbilstoši 2016.gada 31.martā lietā iesniegtajiem prasības pieteikuma precizējumiem, no atbildētājas par labu prasītājai, kā /pers. D/ neatraidāmajai mantiniecei, ir piedzenama kompensācija neatraidāmās

mantojuma daļas vērtībā, proti, 23 850 EUR apmērā zemāk norādīto apsvērumu dēļ.

[13.1] Prasītāja ir vienīgā 2005.gada 23.maijā mirušās /pers. D/ pirmās šķiras neatraidāmā mantiniece (Civillikuma 404., 423.pants).

[13.2] Apstākļos, ka ar 2005.gada 3.februāra testamentu /pers. D/ visu savu mantu ir novēlējusi /pers. C/ (līdz uzvārda maiņai – /uzvārds/), atbilstoši Civillikuma 422. un 424.pantam, prasītāja ir tiesīga izprasīt no mantojuma viņai pienākošos neatraidāmās mantinieces mantojuma daļu, kas šajā gadījumā ir ½ daļa no visa atstātā mantojuma.

[13.3] Lietā nepastāv strīds, ka /pers. D/ atstātā mantojuma masā ietilpst divi nekustamie īpašumi – nekustamais īpašums /adrese A/un /adrese B/, kuru vērtība uz testatores nāves dienu sastādīja attiecīgi 29 900 EUR un 17 800 EUR, ko apliecina lietas materiāliem pievienotie šo nekustamo īpašumu novērtējumi (l.l.161, 162).

[13.4] Saskaņā ar Civillikuma 425.panta noteikumiem neatņemamā mantojuma daļa ir puse no tās mantojuma daļas vērtības, kādu mantinieks manto pēc likuma un šo daļu noteic pēc tā mantas sastāva un vērtības, kāds bijis testatora nāves dienā.

Ņemot vērā iepriekš minēto, Civillietu tiesu palāta atzīst, ka no atbildētājas par labu prasītājai piedzenama kompensācijas par neatraidāmo mantojuma daļu 23 850 EUR apmērā, t.i., par nekustamo īpašumu /adrese A/, kadastra numurs /numurs A/, 14 950 EUR apmērā, bet par /adrese B/, kadastra numurs /numurs C/, 8 900 EUR vērtībā.

[13.5] Atzīstot, ka kompensācijas apmērs nosakām iepriekš minētajā apmērā, Civillietu tiesu palāta atzīst par nepamatotiem atbildētājas pilnvarotā pārstāvja iebildumus, ka mantojuma masā ietilpstošo nekustamo īpašumu novērtējumi, kas izdarīti uz mantojuma atstājējas nāves brīdi, nav pamatoti.

Atbildētājas pilnvarotais pārstāvis nav iesniedzis pierādījumus, kas varētu pamatot viņa apgalvojumu par novērtējumu nepamatotību, neskatoties uz to, ka 2016.gada 5.aprīlī pēc atbildētājas pilnvarotā pārstāvja lūguma tiesas sēde tika atlikta, lai dotu iespēju atbildētājai iesniegt lietā pierādījumus, kas apliecina nekustamo īpašumu vērtību uz mantojuma atstājējas nāves dienu, vienlaicīgi nosakot arī termiņu šo pierādījumu iesniegšanai līdz 2016.gada 30.jūnijam (l.l.164-165). Ne tiesas noteiktajā termiņā, ne līdz tiesas sēdei atbildētāja šādus pierādījumus tiesā nav iesniegusi.

[15] Civillietu tiesu palāta atzīst, ka pirmās instances tiesa pamatoti secinājusi, ka mantojuma atstājēja /pers. D/ ir sastādījusi testamentu, neievērojot neatraidāmās mantinieces, proti, prasītājas tiesības uz neatņemamo mantojuma daļu, kas atbilstoši Civillikuma 425.panta noteikumiem ir ½ daļa no atstātā mantojuma.

[16] Apmierinot prasību par neatraidāmās mantojuma daļas kompensācijas piedziņu, Civillietu tiesu palāta atzīst, ka no atbildētājas par labu prasītājai, atbilstoši Civilprocesa likuma 41.panta pirmajai daļai un 44.panta noteikumiem, ir piedzenami tiesāšanās izdevumi 1 092,81 EUR apmērā, kas sastāv no samaksātās valsts nodevas par prasību 571,91 EUR apmērā, samaksātajiem ar lietas izskatīšanu saistītajiem izdevumiem 4,98 EUR apmērā un samaksātajiem ar lieta vešanu saistītajiem izdevumiem 515,92 EUR.

No atbildētājas valsts ienākumos, atbilstoši Civilprocesa likuma 39., 40. un 42.panta noteikumiem, piedzenami nesamaksātie ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi 6,48 EUR apmērā un nenomaksātā valsts nodevas daļa 51,56 EUR apmērā.

Rezolutīvā daļa

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 432.pantu, 454.panta pirmo un otro daļu, Civillietu tiesu palāta

nosprieda

/pers. A/ prasību pret /pers. C/ (līdz uzvārda maiņai - /uzvārds/) par mantinieka neatraidāmas daļas izdošanu – apmierināt.

Piedzīt no /pers. C/, personas kods /personas kods/, par labu /pers. A/, dzimušai /datums/, kā 2005.gada 23.maijā mirušās /pers. D/, personas kods /personas kods/, neatraidāmajai mantiniecei, 24 942,81 EUR (divdesmit četri tūkstoši deviņi simti četrdesmit divi *euro* un 81/100), kas sastāv no neatņemamās mantojuma daļas kompensācijas par nekustamo īpašumu/adrese A/, kadastra numurs /numurs A/, 14 950 EUR (četrpadsmit tūkstoši deviņi simti piecdesmit *euro*) apmērā un nekustamo īpašumu /adrese B/, kadastra numurs /numurs C/, 8 900 EUR (astoņi tūkstoši deviņi simti *euro*) apmērā, kā arī tiesāšanās izdevumiem 1 092,81 EUR (viens tūkstotis deviņdesmit divi *euro* un 81/100) apmērā.

Piedzīt no /pers. C/, personas kods /personas kods/, valsts ienākumos valsts nodevu 51,56 EUR (piecdesmit viens *euro* un 56/100) apmērā, nosakot, ka dokuments, kas apliecina šī maksājuma veikšanu, ir iesniedzams Augstākās tiesas kancelejā sprieduma labprātīgai izpildei noteiktajā termiņā.

Piedzīt no /pers. C/, personas kods /personas kods/, valsts ienākumos ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 6,48 EUR (seši *euro* un 48/100) apmērā, nosakot, ka dokuments, kas apliecina šī maksājuma veikšanu, ir iesniedzams Augstākās tiesas kancelejā sprieduma labprātīgai izpildei noteiktajā termiņā.

Noteikt /pers. C/, personas kods /personas kods/, termiņu sprieduma labprātīgai izpildei – 10 (desmit) dienas, skaitot no sprieduma likumīgā spēkā stāšanās dienas.

Spriedumu var pārsūdzēt kasācijas kārtībā Augstākās tiesas Civillietu departamentā 30 dienu laikā no pilna sprieduma sastādīšanas dienas, kasācijas sūdzību iesniedzot Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātā un samaksājot drošības naudu.

Pilns spriedums sastādīts 2016.gada 14.novembrī.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja tiesnese (paraksts) M.Šķendere

Tiesnese (paraksts) I.Ozola

Tiesnese (paraksts) M.Katlapa

NORAKSTS PAREIZS
Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Civillietu tiesu palātas tiesnese M.Šķendere
Rīgā 2016.gada 14.novembrī